

strenes indbyrdes forhold eller en ministers daglige arbejde siges der heller ikke meget. Denne utilbøjelighed til at meddele erindringer ud over det kendte kan måske tages som et udtryk for forfatterens personlighed; om det studse i hans væsen; om hans tilbøjelighed til at lægge sig fast på generelle linjer og ikke bøje disse efter en vurdering af enkelttilfældene findes der også vidnesbyrd.

Der kunne endelig være grund til at spørge, om bogen har en funktion som et alment oplysende skrift om politisk historie. Også på dette område er bogen lidet tilfredsstillende; for den, der ikke kender periodens historie, mangler der som oftest den fornødne almene baggrund.

Vagn Dybdahl.

Bjørn Svensson: Derfor gik det sådan 9. april. (Branner og Korch, 1965). 249 s.

Allerede i 1946 udgav redaktør, cand. polit. Bjørn Svensson en meget instruktiv bog »Fuld besked om 9. april. En oversigt over kommissionsundersøgelsens resultater og en vurdering af dem«. Som undertitlen angiver, var hensigten her at fastslå, hvad der skete i Danmark den 9. april 1940; den nye bog har et videre sigte. Den forklarer, hvorfor stormagternes interesse samlede sig om Danmark-Norge i det første krigsår, og hvordan operationerne blev planlagt; endvidere redegør den for Danmark og Norges udenrigspolitiske situation og forsvarsmuligheder. Allerede gennem dette siges, hvorfor der kom en 9. april; efter dette behandles begivenhederne i de to lande og derved klargøres, hvorfor det den dag gik, som det gjorde.

Bjørn Svensson har ikke fremdraget nyt kildemateriale. For Danmarks vedkommende er aktstykkerne i den parlamentariske kommissions beretninger hovedkilden; for de andre

nordiske landes vedkommende de tilsvarende officielle aktstykkksamlinger. Baggrund og begivenheder hos stormagterne er behandlet med benyttelse af de forskellige fremstillinger, der er kommet i de senere år, især Walter Hubatsch' store og detaljerede »Weserübung«. For så vidt angår begivenhederne i Danmark har forfatteren stort set kunnet opretholde sine synspunkter fra 1946; men det fremgår uomtvisteligt, at det kun er sket efter en nøje efterprøvning; begivenhederne i Norge er meget overskueligt behandlet ud fra Hubatsch og norske krigshistorikeres arbejder. Overalt foretager forfatteren en særdeles ædruelig vurdering af begivenheder og af de muligheder, lederne havde for at disponere anderledes, end de gjorde. Hovedresultatet bliver, at begivenhedsforløbet i det væsentlige næppe ville være blevet anderledes, selv om den danske politiske og militære ledelse havde disponeret på anden måde. Det skydes dog ret stærkt frem, at hærledelsen unødigt lod sig overrumple. Selv om det netop var dens hovedopgave ikke at lade sig overrumple, må det dog nok anføres, at fejlene næppe var større end de fejl, der blev begået i andre stabe under krigen – også den tyske; men Danmarks geografi og kampstyrkernes ringe størrelse gav ikke nogen mulighed for at rette fejlene.

Bjørn Svenssons bog er velskrevet og har en styrke i den fyldige baggrund, den giver. I det hele en bog, som fortjener at blive læst langt uden for historikernes kreds.

Vagn Dybdahl.

Albert Johansen (red.): Af landsby-skolens saga. Udgivet af Danmarks Lærerforening i 150-året for skoleanordningerne af 1814. (Universitetsforlaget i Århus, 1964). 245 s.

Da man i 1914 fejrede 100 året for skoleloven, udsendtes et stort fest-

skrift i hele fire bind. Det hed »Lærerne og Samfundet«, og mens størstedelen var optaget af en række udmærkede og i dag meget nyttige lærerbiografier, så var det første bind helliget en påvisning af, på hvor mange forskellige områder af folkets liv, lærerne havde øvet en betydningsfuld indsats. Det var ikke uberettiget. Næppe nogen stand har haft en folkelig og kulturel betydning, der kan stilles ved siden af.

Den nye bog er i hovedsagen helt optaget af skolen selv. I nitten kapitler giver den et i det store og hele vel afrundet billede af udviklingen. Redaktøren har dog måske af og til været lidt for elskværdig ved sine medarbejdere; en del irriterende smågentagelser burde have været undgået, så var fornemmelsen af de mange kokke blevet lidt mindre. Et enkelt kapitel er blevet for lidetsigende: det om den lysende lærerpersonlighed fra 1814. Den pågældende lærer var en af den indbyrdes undervisnings fremmeste disciple – og denne undervisning undsiges af alle de andre forfattere, der kommer i berøring med den. Desuden er størsteparten et ordret aftryk af en ikke særlig original ligprædiken. Afsnittet om skolelovgivningen og den parlamentariske debat om skolen er blevet ret så kedeligt. Det emne må der være adskilligt mere, og mere fornøjeligt stof på, end der her er præsteret.

Hovedindtrykket af bogen er dog, at den er et stykke særdeles fængslende kulturhistorie, af hvilket det forekommer vanskeligt og også lidt uretfærdigt at fremhæve enkelte kapitler. Nævnes må dog »Af almuedrengens skoletaske«, der er en særdeles instruktiv gennemgang af de gamle skolebøger, der levede meget eller rettere alt for længe, endvidere kapitlerne om skolelærerlitteraturen, om læreren i politik, om læreren uden for skolen og den lille skoles litterære eftermæle. Hver for sig efterlader de en fornemmelse af, at det havde været interes-

sant, om pladsen havde levnet mulighed for at gå videre.

En tilbundsgående historisk undersøgelse af skolelovens gennemførelse og virkninger savnes endnu. Lejligheden havde ellers været der. Det er hidtil kun blevet til en række mindre punktstudier. Men det skal ikke forklejnes det, der her er givet.

Den udmærkede bog fremtræder også i udstyrmæssig henseende særdeles smukt. Der er ødslet med billeder, nogle i farver, og billederne er, hvor de indbyder dertil, forsynede med fyldige tekster. Herved dækkes f. eks. også et emne, der ikke er behandlet særskilt: skolebygningens udvikling. Derimod savnes ganske registre; det kan systematiske lærere ikke være bekendt.

Finn H. Lauridsen.

P. V. Glob: Mosefolket – Jernalderens mennesker bevaret i 2000 år. (Gyldendal, 1965). 170 s.

Rigsantikvarens nye bog giver en lettilgængelig skildring af de mange problemer, fundene af Tollundmanden, Grauballemanden og de andre moselig har rejst. Den tekstilhistoriske side er sparsomt behandlet, da den foreligger udførligt drøftet i Margrethe Hald: Olddanske tekstiler, 1950 (Nordiske Fortidsminder V).

Bogen fortsætter linien fra Henry Petersens disputats fra 1876 i sin sammenarbejdelse af arkæologisk og etnologisk stof til en religionshistorisk enhed og viser desuden ved også at inddrage den forhistoriske fauna og flora, hvor store resultater de moderne metoder kan nå. Det er dog stadig vanskeligt at samle den litterære overlevering med arkæologiens materiale, og det er ikke blot i overført betydning, at undersøgelsen beskæftiger sig med mosedynd, fordi det er svært at drage sikre slutninger fra de materielle fund til åndslivet, de er udtryk for, da der kendes så lidt til tidens